

Формиране на текстова и дигитална компетентност при студенти филолози

Дияна Николова

Formation of textual and digital competence in philology students

Diyana Nikolova

Abstract:

The intensive development of information and communication technologies (ICT), the Internet and artificial intelligence are a factor for their adequate application in all spheres of modern society. The COVID-19 pandemic has given impetus to the widespread adoption of ICT and the impetus for the digitization of education. The formation of text/language and digital competence among philology students is a prerequisite for their development and future realization. In modern education, textual competence (TC) and digital competence (DC) are undoubtedly interconnected. This publication demonstrates the theoretical-practical nature of the discipline "Introduction to the specialty", where the features of text competence related to scientific text and the formation of habits for reading, understanding, reflecting, reproducing and producing written and oral text are analyzed, as well as with its digital implementation. The use of the possibilities of modern ICT focuses on finding information, its processing and application in linguistics.

Keywords: Information and communication technologies (ICT), text competence (TC), digital competence (DC), electronic resources, scientific text, netiquette

For contacts: chief assistant Dr. Diyana Nikolova, Shumen, Konstantin Preslavsky University of Shumen, d.nikolova@shu.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

Преподаването на чужд език на студенти-специалисти (филолози) и неспециалисти се свързва основно с формирането и развитието на езиковата и междуезиковата компетентност, част от която е и текстовата (ТК). В съвременната динамична реалност това не е достатъчно, защото за да се постигне качествено образование и да се посрещнат предизвикателствата на съвременното е необходимо да се развият и други компетентности. Причина за това са бързоразвиващите се информационни и комуникационни технологии, интернет и внедряването на изкуствения интелект в образованието. Глобализацията и дигитализацията на обществото, което дава своя отпечатък и върху съвременното поколение, а през последните години и влиянието, което оказва и световната пандемия от COVID-19, принуждават голяма част от учителите и преподавателите, родителите бързо да пренастроят и осъвременят дигиталните си умения. Тези обстоятелства спомогнаха и засилиха специфичните особености на Поколението Z (наричано от нас аудиовизуално или дисплейно поколение), което също повлиява адекватната трансформация на образователния процес. Можем да се съгласим с твърдението на Д. Димитрова, че обучението „трябва да съответства на динамиката в развитието на обществото, образованието, реалната практика“ (Димитрова, 2022: 192).

При първите срещи със студентите стигнахме до „откритието“, че те боравят виртуозно с нови технологии (смартфони, таблети, компютри и др.), но основно за развлечение и социални контакти. Освен дефицита на основни познания за ползата от информационните технологии, за възможностите на интернет за образование и учене през целия живот, липсата на социален опит за общуване във формална среда и непознаването на нетикета и не на последно място осъвременяването на Препоръката на Съвета на ЕС от 22.05.2018 г., където се „поставя по-силен акцент върху базовите умения (грамотност в областта на четенето, на чуждите езици и на основните дигитални умения) и върху преносимите умения (Компетентност и образование: 7), станаха предпоставка за създаването на нови дисциплини. Това са избираемата дисциплина **Текстова и дигитална компетентност** и лекционният курс **Увод в специалността**, който е задължителна учебна дисциплина от учебния план на специалност Руска филология с бизнес комуникация, а за специалност Приложна лингвистика остана избираема. Тези дисциплини имат теоретико-приложен характер и са позиционирани в началния етап на обучение. Те целят адаптиране на студентите към обучението във ВУ, приобщаване към академичната общност и формиране на ключови текстови (научни), дигитални (ДК) и базови филологически компетентности. Според нас, дисциплината кореспондира и с качеството на образованието и е гаранция за по-нататъшното адекватно развитие на студентите като обучаеми и бъдещи професионалисти.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Формирането на две от ключовите компетентности, съгласно Препоръка на Съвета на ЕС от 22 май 2018 година относно ключовите компетентности за учене през целия живот (Препоръка), цели резултати в две насоки. От една страна да формира тези компетентности във връзка с обучението във ВУ, от друга страна, да стимулира самообучението, саморазвитието и бъдещата реализация в социалната и професионалната сфера като учители, преводачи и др.

Текстова компетентност

В началния етап на обучение, освен че се дефинират основни филологически понятия, актуалните проблеми на филологията, интегриращата ѝ функция, методите и похватите на обучението, се определя и обяснява самата компетентност, а именно текстовата и в частност *научната* ТК.

Езиковата и дигиталната компетентност се свързват с комуникативната и тяхното дефиниране е също толкова полиаспектно, всеобхватно и многопланово, както и това на комуникацията. В последните години фокусът на изследователите е върху по-точно и по-обхватно определяне същността на тези компетентности. Като се базира на твърденията на известни български и германски учени Н. Митева дефинира **текстовата компетентност** като *„умението да се четат, разбират, рефлектират, репродуцират / възпроизвеждат и продуцират / произвеждат текстове съобразно техните белези. Общата текстова компетентност формира основата за усвояването на научна текстова компетентност, която е важно условие за успешно академично обучение“* (Митева 2016).

В лингвистично-прагматичен аспект Т. Щайнхоф определя **научната ТК** като компетентност за употреба на езика, т.е. като „*компетентност за употребата на междупредметен, но и свързан с конкретната научна област език*“ (цит. по Митева 2016).

Изхождайки от предходното твърдение, една от задачите на обучението е да запознае студентите с основните особености на научния стил, лингвистичните средства, специфични за него в български и в чужд език. Във връзка с това се разглеждат жанровите особености на академичния дискурс и техните структурни особености, овладяването на чиито специфики ще спомогне развитието и усъвършенстването на основните умения на студентите за четене, извличане на информация, създаване (писане), редактиране и изготвяне на самостоятелни писмени работи на български и чужд език. Акцентира се върху авторството, правилното използване на чужди текстове, тяхното коректно цитиране в текст и стандартите за цитиране и писане на текст.

ТК безспорно е от съществено значение за успешната и ефективна комуникация в съвременния свят.

Дигитална компетентност

Според Препоръка на Съвета на ЕС от 22 май 2018 година относно ключовите компетентности за учене през целия живот (Препоръка), отразена и в Наръчник за прилагане на компетентностния подход в обучението на бъдещи учители **цифровата (дигиталната) компетентност** означава уверено, критично и отговорно ползване и ангажираност с цифровите технологии за учене, на работното място и за участие в обществото. Тя включва *информационна грамотност и грамотност по отношение на данните, общуване и сътрудничество, медийна грамотност, създаване на цифрово съдържание, безопасност, свързани с интелектуалната собственост въпроси, решаване на проблеми и критично мислене* (Чавдарова-Костова 2022: 44).

Съгласно тази дефиниция и спецификата на съвременното обучение, обвързано с дигитализацията му, дисциплината предполага работа с електронни ресурси и бази данни, свързани с филологията, превода, преподаването и компютърната лингвистика. Във връзка с това аудиторията се запознава с базовата компютърна терминология и субстандартната лексика от ИКТ сферата, специфичната ѝ функционалност и употреба в операционната система **Windows**. Целта е подобряване и по-лесното овладяване на нови компетенции, свързани с основните изисквания за създаване и форматиране на текст в електронна среда с помощта на текстови редактори (**MS Word, PowerPoint**), цитиране на литература в текст и създаване на библиографски списък, списък с използвани интернет източници. Усвояването на уменията за търсене, селектиране и използване на информация ще повиши ефективната работа на студентите. Работи се върху уменията по създаване и форматиране на текстове и презентации с хипервръзки.

Освен това, студентите се обучават на основните правила и норми на *нетикета*, при осъществяване на синхронна и асинхронна комуникация в електронна среда.

Наред с изграждането на базови филологически знания и компетенции, фокусът на обучението по дисциплината е насочен към възможността студентите

да се запознаят и да се научат да прилагат инструментите за обучение в дигитална среда, както и на интерактивните аудитории. За целта се използват възможностите на сайта на Университета и в частност на системата **MOODLE**, представена в платформата за обучение в електронна среда на ШУ, а също **MS Teams, Zoom** и др. Поради спецификата си някои от занятията се провеждат и в синхронно – дистанционно обучение или в хибриден формат, чрез видео-конференцна връзка. В рамките на синхронните онлайн занятия се организират дискусии, критичен анализ и редакция на текст/превод, създаден в дигитална среда и презентации по избрана тема, като част от самостоятелната подготовка на студентите.

Работата с материали, образователни и спомагателни обучаващи / самообучаващи платформи, електронни учебници и приложения във виртуалното пространство подпомагат развитието на писмената и устната реч на български и чужд език. Провеждат се занятия, свързани с използването на аудио и видео дигитални ресурси. Демонстрират се възможностите на електронни библиотеки, онлайн речници, корпуси и преводачи. Във връзка с усвояването на нетикета се характеризират и особеностите на виртуалната комуникация чрез имейл, в професионални чатове, блогове, платформи за обучение, уебинари и др.

Прилагането на интерактивните методи на обучение, възлагането на самостоятелни задачи, задачи за работа в екип, предоставянето на право на избор на тема за самостоятелната работа, комплексното оценяване, самоподготовката и презентирането на някои от темите, по които се провеждат дискусии спомага за развитието на компетентностите на студентите, формирането на нови такива и прилагането им в предстоящата реализация.

В резултат от обучението се очакват следните резултати:

– студентите да придобият знания за: компетентностите и възможностите за тяхното формиране и развитие, както и за тяхното приложение в по-нататъшната професионална реализация; развитие и усъвършенстване на собствените компетентности – личностни и професионални; общофилологически понятия, конкретни особености на научния стил, административния стил, както и за основните езикови функции, познаване на научната работа, правилата за писане на научен текст, авторската етика, което да подпомогне успешната реализация на самостоятелни студентски писмени разработки и тяхната устна и дигитална презентация; работата с материали в дигитална среда, което да надгради и обогати писмената и устна реч на български и чужд език; базова терминология на ИКТ сферата и програмни продукти;

– уменията за: слушане, извличане, анализиране и използване на обща и специфична информация от прослушан научен текст (доклад, лекция, онлайн урок/занятие и др.), което да спомага за изработване на стратегии за четене на български и чужд език; умения, ориентирани към селекция, систематизиране, реферирание, анализиране и представяне на научна информация; умения за използване и обработка на данни; критично мислене и комуникация в дигитална среда, работа с текстови редактори и др. като важна част от овладяването на писмената и устната реч и формирането на адекватно поведение в електронна

среда, използване на коректни граматични норми, пунктуация и др. Това е особено важно при изучаването на чужд език извън езикова среда.

Учебното съдържание и обучението по дисциплината е насочено към формиране на изискваните за образователно-квалификационната степен знания (теоретични и фактологични), умения (познавателни и практически) и компетентности (самостоятелност и отговорност, ключови компетентности за учене през целия живот, езиково обучение, граждански и социални, дигитални, комуникативни и професионални компетентности), в съответствие с Националната квалификационна рамка и Европейската референтна рамка на Ключовите компетентности за учене през целия живот.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Формирането и овладяването на базови филологически, текстови и дигитални компетентности са в синхрон с динамичното развитие на обществото и съвременното образование. Усвояването и развитието на тези безспорно ключови компетентности са от съществено значение. Те са предпоставка за успешна комуникация, развитие на творчески умения и представяне на знанията по изучаваните дисциплини по подходящ начин (по време на цялото следване). Работата с информация в дигитална среда е гаранция за успешна реализация като специалисти – филолози, преводачи, учители и др.

Според нас, за да се постигне наистина качествено образование, обучението по тези компетентности трябва да се интегрира във всички специалности на ВУ, не само във филологическите.

ЛИТЕРАТУРА

1. Димитрова, Д. (2022) Аспекти на професионално-практическото обучение на бъдещи начални учители. Проучване чрез метода интервю, Педагогически алманах на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, (2). с.191–200, DOI: 10.54664/VOEI7864.

2. Европейската референтна рамка на Ключовите компетентности за учене през целия живот (Официален вестник на Европейския съюз С 189/7 4.6.2018 г.).

3. Компетентност и образование URL: <https://www.mon.bg/nfs/2019/12/i-book.pdf> (дата на достъп: 20.04.2024 г.)

4. Митева, Н. (2016) Текстовата компетентност в академичната работа // Годишник, Т. 2, НБУ. URL: http://ebox.nbu.bg/drg16/view_lesson.php?id=21.

5. Национална квалификационна рамка на Република България (РМС № 96/02.02.2012).

6. Препоръка на Съвета от 22 май 2018 година относно ключовите компетентности за учене през целия живот (текст от значение за ЕИП) (2018/С 189/01). // Официален вестник на Европейския съюз, 4.6.2018 г. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=GA](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=GA). (20.04.2024 г.)

7. Чавдарова-Коства, С. (2022). Наръчник за прилагане на компетентностния подход в обучението на бъдещи учители. Плевен: ЕА АД, 76 с. URL: <https://www.mon-nmuciot.bg/virtualLibrary.html>. (дата на достъп: 20.04.2024 г.)